

PK-XГЧ-1
39795

V.N. Karazin Kharkiv National University

01379309

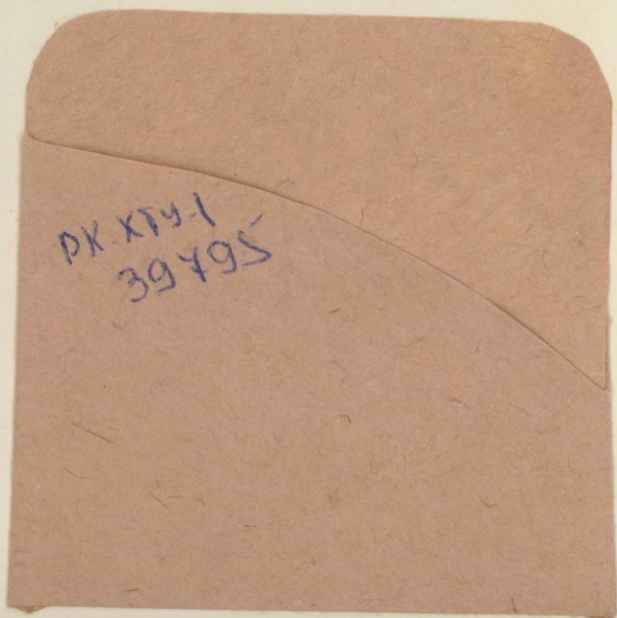
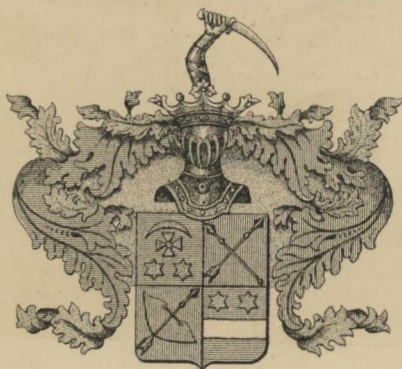
4

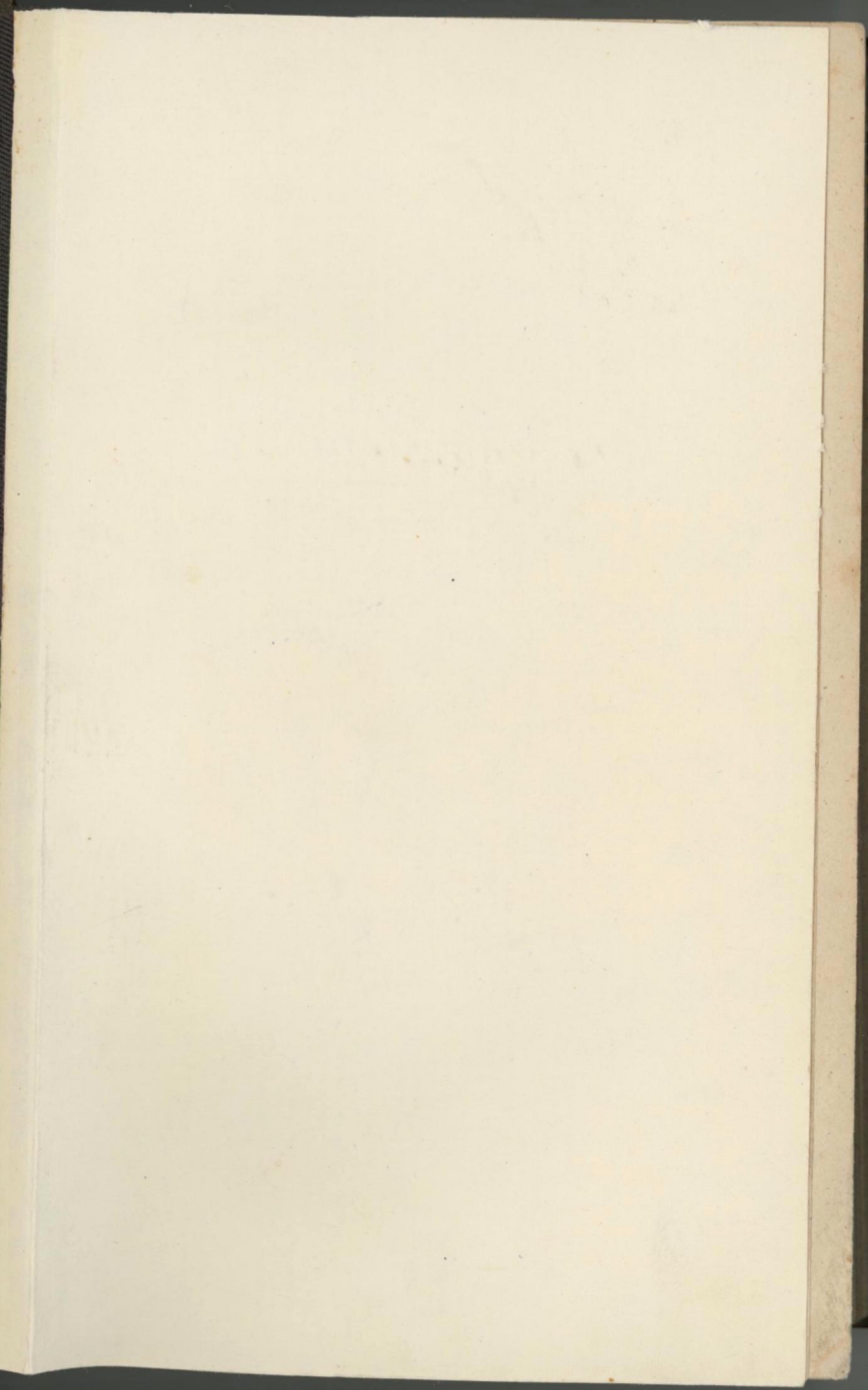
1771

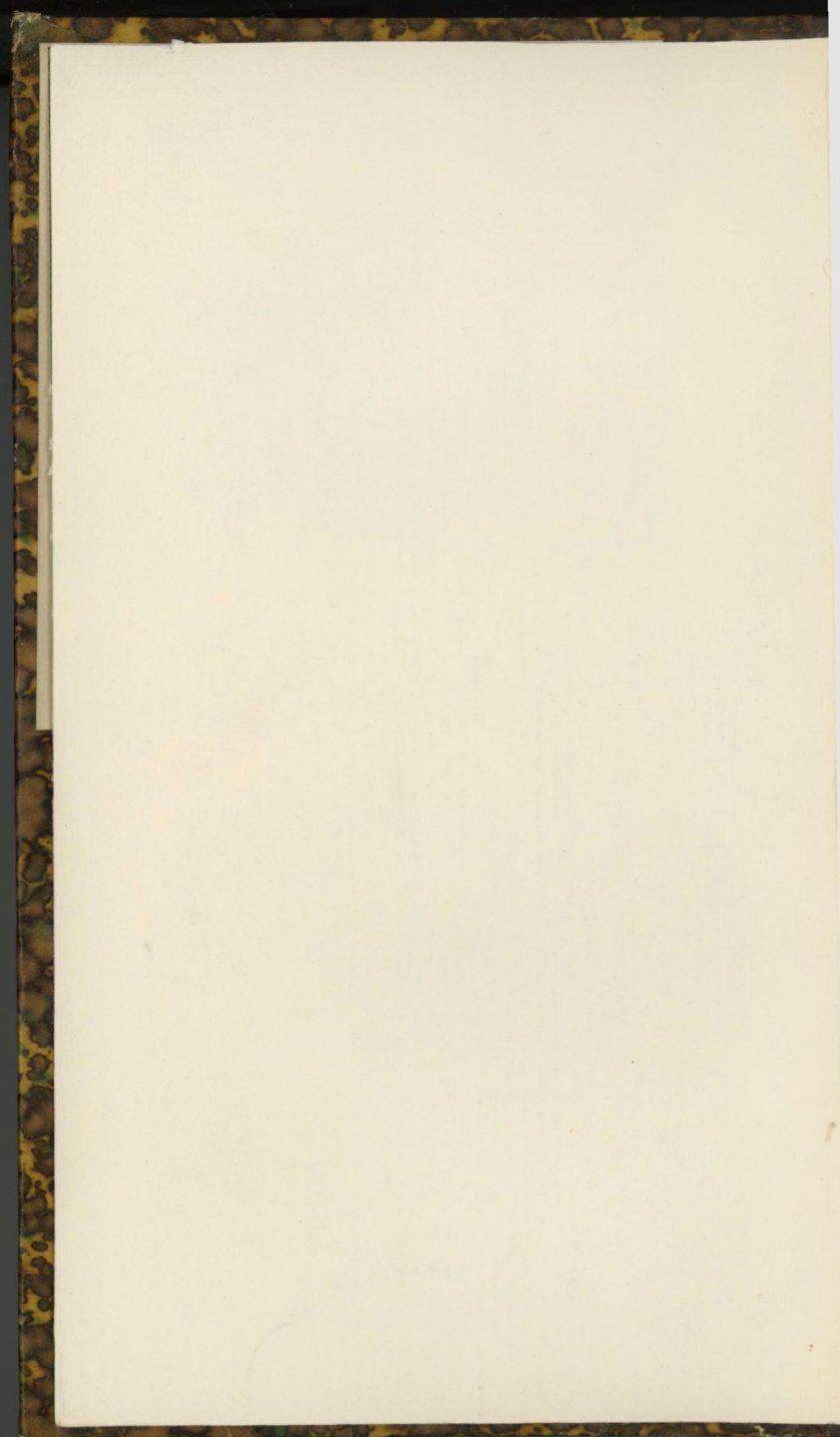
358H101B

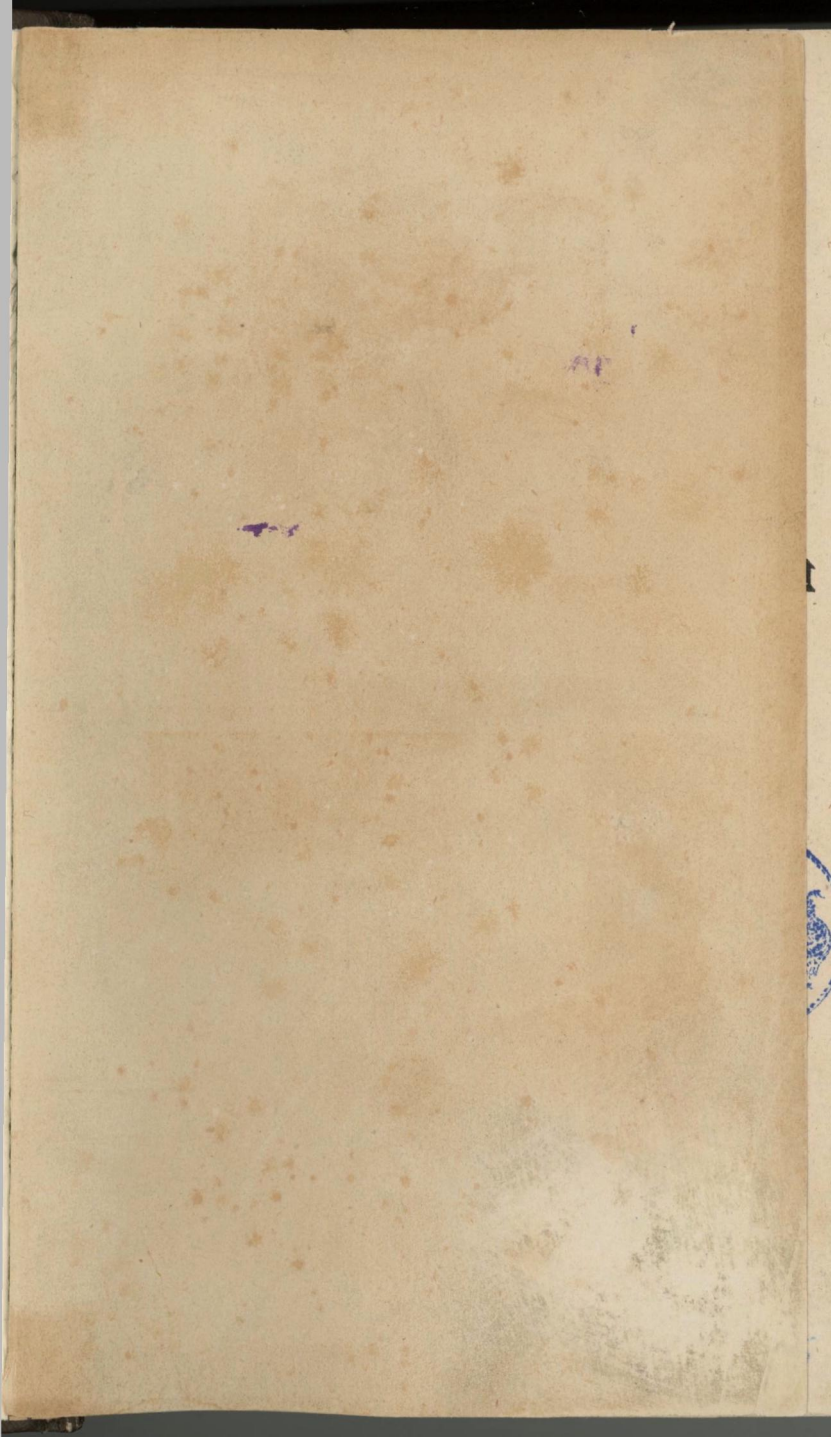
PK-X24 1
30495

БИБЛІОТЕКА
П. Я. ДОРОШЕНКА.

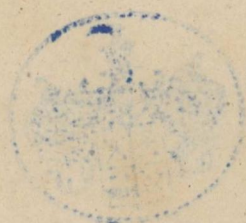
ЮЖНЫЙ РУССКИЙ

ЗБОРНИКЪ.

ИЗДАНИЕ ПЕРВОЕ

СЕРИЯ А

1922

10-197-р.

891.49

10-19.8-10

ЮЖНЫЙ РУССКИЙ ЗВОРНИКЪ.

изданіе

Амеросія Метлинскаго.

ХАРЬКОВЪ.

ВЪ УНИВЕРСИТЕТСКОЙ ТИПОГРАФИИ.

1848.

ЗАКРЕСЛЕНО

БІБЛІОТЕКА
Українського Інституту
МАРКСИЗМУ - ЛЕНІНИЗМУ

ЦЕНТРАЛЬНА НАУКОВА
БІБЛІОТЕКА ХДУ
ІНВ. № 39795

34 02

58

с
1933

10-3-24-01

Печатать позволяется съ тѣмъ, чтобы по отпечатаніи
представлено было въ Цензурный Комитетъ узаконенное
число экземпляровъ. С.-Петербургъ, Декабря 6 дня
1847 и Мая 17 дня 1848 г. Ценсоръ Н. Срезневскій.

УЗАСОВАННО

22.12

ПРЕДИСЛОВІЕ.

Сочувствуя общему стремленію просвѣщенныхъ писателей, повременныхъ изданій и покровительствуемыхъ правительствомъ ученыхъ обществъ къ познанію отечественной русской народности и распространенію объ ней свѣденій, старался я еще въ 1839 году, въ изданіи «Думокъ и пѣсень» съ «замѣтками объ языкѣ ихъ и словаремъ», содѣйствовать объясненію особенно извѣстной мнѣ отрасли великаго и разнообразнаго языка русскаго, въ полномъ убѣжденіи, что «свѣтлое вниманіе правительства и просвѣщенныхъ людей, засіявшее звѣздою благоговѣстія надъ нашей отечественной народностью, не допуститъ изгладиться ни одной чертъ ея».

Въ послѣдніе плодотворные для просвѣщенія годы лучшіе журналы представили много замѣчательныхъ въ этомъ отношеніи статей,—много совершила Археографическая Коммисія, — Академія Наукъ устремила дѣятельность свою на русскій языкъ, не только книжный, но и областной и народный, — замѣчательныя изданія за-

свидѣтельствовали о дѣятельности Императорскаго общества Исторіи и древностей россійскихъ при Московскомъ Университетѣ, возникло Географическое Общество съ вѣрными надеждами на раскрытіе народной жизни во всей полнотѣ ея, какъ видно изъ слѣдующихъ словъ разосланнаго по Россіи циркуляра этого общества, по отдѣленію этнографіи Россіи, о доставленіи свѣденій: «По Высочайшей Волѣ учреждено въ С.-Петербургѣ, подъ предѣлательствомъ Его Императорскаго Высочества Государя Великаго Князя Константина Николаевича, Русское Географическое Общество, съ цѣлію, собирать свѣденія о Россіи: географическія, статистическія и этнографическія. Въ послѣднемъ отношеніи общество занимается изслѣдованіемъ народнаго быта, обычаевъ, привычекъ, правилъ житейскихъ, языка и вообще жизни народной. Самымъ драгоцѣннымъ матеріаломъ для подобныхъ работъ должны служить свѣденія, собранныя на самыхъ мѣстахъ и сказанія самого народа о своей жизни, заключающіяся въ преданіяхъ народныхъ, въ пословицахъ, поговоркахъ, сказкахъ, пѣсняхъ и проч. Для собранія этихъ свѣденій необходимо участіе многихъ, во всѣхъ концахъ обширнаго отечества нашего. Сюда относятся не только свѣденія о вещественномъ, но и о нравствен-

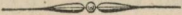
номъ бытѣ народа, какъ напр. 1). Народныя сказки, байки, побасенки, пѣсни, преданія; 2). Народные обычаи, повѣрья, суевѣрія, примѣты; 3). Пословицы, поговорки, скороговорки, присловья, изреченія, загадки; 4). Словари простонароднаго языка и мѣстныхъ нарѣчій, съ показаніемъ употребительнаго ударенія и примѣровъ въ складѣ рѣчи, произношенія и географическаго распространенія различныхъ нарѣчій и пр. По этой статьѣ, было-бы желательно получить изъ каждаго мѣста, въ видѣ образчика, небольшой рассказъ или разговоръ, написанный точно такимъ языкомъ, какъ говорить въ томъ мѣстѣ народъ, и съ такимъ именно правописаніемъ, какъ народъ каждое слово произноситъ.»

Послѣ этого стало понятно всѣмъ, что ничтожны толки о самобытности и народности безъ изученія ея частныхъ и подробностей, и что цѣлое сильно и богато своими частями, а части живутъ и цвѣтутъ только при своемъ цѣломъ, и что уважая европейское просвѣщеніе и питая любовь къ человѣчеству вообще, не должно однако забывать ни себя самихъ, ни своего народа, ни семьи, ни родины, которыми условливается кругъ и образъ нашихъ дѣйствій.

Занимаясь нѣсколько лѣтъ отечественной русской словесностью не только книжною, но

народною, успѣлъ я пріобрѣсть для изданія нѣсколько большихъ и мѣлкихъ произведеній, на простомъ народномъ языкѣ Южной Руси. Въ нѣкоторыхъ изъ этихъ сочиненій, кромѣ поэтическаго и нравственнаго достоинства, встрѣчаемъ изображеніе народнаго быта, много не всѣмъ извѣстныхъ и отъ времени до времени исчезающихъ словъ и выраженій и малоизвѣстныхъ обычаевъ, которые объясняются сами собою, въ живомъ разсказѣ. Какъ достоинство этихъ сочиненій, такъ и желаніе содѣйствовать, по мѣрѣ возможности, стремленію современной образованности къ познанію всего отечественнаго, побудили меня къ изданію Южнаго Русскаго Сборника, котораго продолженіе будетъ зависѣть въ количествѣ и достоинствѣ отъ участія въ немъ любителей словесности своими трудами и средствами.

Извѣстія объ участвовавшихъ своими трудами въ составленіи этого сборника помѣщены для того, чтобы извѣстно было, какому мѣсту и времени принадлежитъ употребляемый ими языкъ народный. Издатель.

ПРАВОПИСАНІЕ ЮЖНОРУССКАГО ЯЗЫКА ИЛИ НАРѢЧІЯ.

При изображеніи буквами словъ какого нибудь языка: или каждый особенный звукъ выражается на письмѣ особенною, усвоенною ему, буквою, — или, сколько можно, удерживаются древнія, несогласныя съ выговоромъ буквы, для указанія происхожденія словъ. Къ первому способу относится правописаніе греческое, римское, германское, чешское, новое сербское; ко второму — французское, английское, русское, старое сербское.

Кириллъ и Мефодій, просвѣтители племенъ словянскихъ, въ принятой и усовершенствованной ими грамотѣ, старались имѣть и употреблять особые знаки для каждаго звука того языка, на которомъ писали. Нѣкоторые другіе словянскіе племена удерживали, сколько можно, писанье Кирилла и Мефодія, или библейское и церковное, хотя оно и не согласовалось съ языкомъ и выговоромъ ихъ: такъ произошла разниа между письмомъ и говоромъ языка, напр., русскаго. Но какъ южный русскій языкъ ближе къ церковно-словянскому, то по этому и выговоръ его ближе къ общепринятому правописанію церковно-словянскому.

Правописаніе языка есть господствующій способъ писанья словъ его, принятый образован-

ными людьми. Правописаніе въ этомъ смыслѣ еще не установилось въ южномъ русскомъ (малорусскомъ, или украинскомъ, и червонорусскомъ, или галицкомъ) языкѣ; потому что: 1.) одни придерживаются крайности изображенія всѣхъ случайностей выговора мѣстнаго буквами по южнорусскому произношенію, которое разнообразно; 2.) другіе слишкомъ дорожатъ коренными буквами и тѣмъ сбиваютъ недогадливаго читателя; 3.) очень многіе, впрочемъ, держатся середины, которая гораздо предпочтительнѣе крайностей, облегчая пониманье словъ и не затрудняя чтенія. Разсмотримъ эти способы писанья.

1. Первые: а) *тс* превращаютъ на письмѣ въ *ц* (затемняя безъ нужды происхожденіе и значеніе словъ, потому что *тс* само собою въ выговорѣ превращается въ *ц*), и выходитъ: Быця (биться) = быця (бычокъ). Водыця (водиться) = водыця (водица) Дывыця (дивиться) = дивыця (дѣвица). Жывыця (живиться) = жывыця (канифоль). Звыця (свиться) = звыця (мужнина сестра). Истця (ѣтся) = истця (истца). Курыця (курится) = курыця (курица). Корыця (корится) = корыця (корица). Крыця (крытьсѧ) = крыця (сталь). Пыця (питьсѧ) = пыця (мордочка). Ризныця (розниться) = ризныця (бойня скота). Суныця (суется) = су-

нѣща (клубника). Тельща (телиться) = тельща (телушка) и проч.

б. Употребляютъ *ы* (испорченное изъ стариннаго *ѣ*) вмѣсто *и*, безъ надобности, потому что и безъ того легко замѣтить, что *и* и *ы* произносятся въ южнорусскомъ одинаково, какъ что-то среднее между *и*, *ы*, или правильнѣе, *э*, *ѣ* великорусскимъ (скорѣе можно бы выбросить не точное и некрасивое *ы*, тѣмъ болѣе, что оно почти не употреблялось въ старину), и выходитъ: Быть (бить) = великорус. быть. Выть (вить) = выть (напр. по волчьѣ). Вышня (вишня) = вышня (вышняя). Лыжу (лижу) = лыжу (родъ обуви). Лыса (лиса) = лыса (лысая). Лытки (литъ) = лытки (икры). Мыло (милу) = мыло. Нить (нить) = нить (ноу). Пыта (питая) = пыта (пытаетъ). Синивъ (синѣль) = синивъ (сыновъ).

в.) Употребляютъ *и* вм. *ѣ*, издревле употреблявшагося въ южнорусскомъ и другихъ языкахъ и произносившагося какъ великорусское *и*, и выходитъ: Доивъ (доилъ) = доивъ (доѣлъ). Иду (ѣду) = иду. Лиса (лѣса) = лиса (лисица). Миръ (мѣръ) = миръ. Ними (нѣмые) = ними (ими). Нить (нѣтъ) = нить (нитка). Обидъ (обѣдъ) = обидъ (оскорбленій). Окрипъ (окрѣпъ) = окрипъ (кипятокъ). Поивъ (поѣлъ) = поивъ (поилъ). Пинка (пѣночка) = пинка (толчка). Тисне (тѣсное) = тисне (тиснетъ).

г.) Употребляютъ тоже и, безъ особаго знака (ô, ï, í), когда оно произошло изъ о или е, и выходитъ: Вилъ (волъ) = вилъ (напр. вѣнокъ). Видъ (водъ) = видъ (видимое). Винъ (онъ) = винъ (напитковъ). Пилъ (полъ) = пилъ (напр. воду). Кинъ (конъ) = кинъ (бросъ). Кипъ (копъ, копенъ) = кипъ (кипѣть). Киръ (коръ) = Киръ (персидскій Царь). Кирка (корочка) = кирка (родъ орудія). Кисъ (косъ) = кисъ (отъ киса, сума). Кишка (кошка) = кишка. Миръ (моръ) = миръ. Пикъ (пѣкъ) = пикъ (карточныхъ пикъ или рожъ). Рипъ (рогъ) = рипъ (отъ рига). Рисъ (росъ) = рисъ (сорочинское пшено). Тикъ (токъ) = тикъ (родъ болѣзни или матеріи) и проч. (Смотри примѣры подъ буквою д.).

д.) Нѣкоторые, выбрасывая иногда букву ѣ, издревле употребляемую южными русскими, но произносимую въ великороссіи иначе, употребляли вм. нея, какъ и для и, происшедшаго изъ о или е, одинъ и тотъ же знакъ (ï или í), отъ чего выходитъ: Бѣгъ (бѣгъ) = бѣгъ (богъ). Безгрѣшнѣй (безгрѣшнѣй) = безгрѣшнѣй (безденежнѣй). Вѣсть (вѣсть) = вѣсть (ость). Вѣды (вѣди) = вѣды (воды). Доѣвъ (доѣвъ) = доѣвъ (доѣвъ). Дѣлъ (дѣлъ) = дѣлъ (долъ). Дѣмъ (дѣну) = дѣмъ (домъ). Зѣвъ (зѣвъ) = зѣвъ (зовъ). Лѣта (лѣта) = лѣта (летаетъ). Лѣзь (лѣзь) = лѣзь (лозь). Мѣсть (мѣсть) = мѣсть

(мостъ). Мѣхъ (мѣхъ) = мѣхъ (мохъ). Нѣтъ (нѣтъ) = нѣтъ (ногъ). Нѣжъ (нѣжъ) = нѣжъ (ножъ). Пѣвъ (пѣлъ) = пѣвъ (полъ, половина). Поѣвъ (поѣлъ) = поѣвъ (поилъ). Пѣснѣ (пѣснѣ) = пѣснѣ (постные). Нѣтъ (нѣтъ) = нѣтъ (ногъ). Рѣкъ (рѣкъ) = рѣкъ (рокъ). Рѣзка (рѣзка) = рѣзка (розга). Сѣкъ (сѣкъ) = сѣкъ (сокъ). Умѣвъ (умѣлъ) = умѣвъ (умовъ) и проч.

2. Ежели писать, придерживаясь коренныхъ буквъ во многихъ случаяхъ, подобно г. Максимовичу и нѣкоторымъ Червоноруссамъ; то хотя глазъ и понятіе не сбиваются двусмысленнымъ видомъ словъ, но недогадливый чтець сбивается въ произношеніи многими буквами не такъ написанными, какъ произносятся. Такъ напр. Бѣбъ (бѣбъ), вѣнъ (вѣнъ), дѣмъ (дѣмъ), зѣвъ (зѣвъ), кѣръ (кѣръ), лѣвъ (лѣвъ), мѣль (мѣль), нѣсъ (нѣсъ), нѣсъ (нѣсъ), слѣзь (слѣзь), дѣброва (дѣброва), добрыя (добрыя). Не лучше ли въ такихъ случаяхъ писать всегда одно одинаково произносимое ѣ, означая знакомъ (ѣ) и выговоръ его для читателя, и пропускъ буквы для изслѣдователя языка, и предоставляя послѣднему легкій трудъ догадаться, какая именно буква выпущена.

3. Третій способъ писанья словъ, средній между случайностями выговора и чрезмѣрною заботливостію объ сохраненіи корней, можно

признать удобнѣйшимъ и наиболѣе принятымъ. Многие старались осуществить его; но ближе всѣхъ подошелъ къ этой благоразумной срединѣ, къ этому сочетанію между выговора и преданія, незабвенный Котляревскій, особенно послѣ небольшого, усовершенствовавшего его правописание дополненія, сдѣланнаго г. Срезневскимъ въ изданіи Наталки-Полтавки. Этого правописанія придерживался я въ изданіи «думокъ и пѣсень», приблизивъ его къ выговору въ многихъ случаяхъ (зѣлья вм. зелья, спанья вм. спанья, пѣтья вм. пѣтья), и почти этого же всѣ участвовавшіе въ Молодикѣ (см. Молодикъ на 1843 годъ. Харьковъ. 1843. Ч. 2. Стр. 153): Галка, Гребенка, Квитка Основьяненко, Могила, Петренко, Чужбинскій, Щоголевъ и др. Притомъ же оно весьма близко къ прежнему правописанію г. Срезневскаго въ Запорожской Старинѣ (отличаясь только удержаніемъ буквы ъ), къ правописанію г. Максимовича и нѣкоторыхъ Червоноруссовъ (отличаясь только употребленіемъ ѣ вм. измѣненныхъ на него о, е, ы), и нѣсколько подходитъ къ правописанію г. Бодянского (по удерживаемой буквѣ ъ).

Предложимъ замѣчанія о произношеніи буквъ, по этому третьему способу писанья, какъ правильнѣйшему на основаніи филологическомъ и историческомъ.

Кириловскія буквы, словянскія и русскія, неодинаково произносятся у разныхъ словянскихъ племенъ, а потому слѣдующія замѣчанія о произношеніи необходимы для непривыкшихъ къ южнорусскому выговору этихъ буквъ, или для привыкшихъ къ великорусскому ихъ произношенію: *е* послѣ согласныхъ произносятся твердо (=э), не измѣняясь въ *ѣе*, *іе*, *ѡе*, *іо*; *е* послѣ гласныхъ и вначалѣ словъ и слоговъ, употребляется вм. *іе* или *е* стариннаго, произн. мягко (=іе), не изм. въ *іо*; *и*, *і*, *ы* (употребляемое вм. стариннаго *ѣ*), произносятся одинаково твердо (=ѣи), почти какъ середина между *э*, *ы* великоруссовъ; *ѣ*, *і* (употребляемые какъ мягкое *и*, замѣнившее другую коренную букву) и *ѡ* (оставляемое на мѣстѣ своего древняго употребленія въ словноцерковномъ и великорусскомъ) произн. одинаково, мягко послѣ согласныхъ (=ѣи) и послѣ гласныхъ и вначалѣ словъ и слоговъ (=іи); *а*, *я*, *о* произносятся какъ пишутся, не изм. въ *е* или *а*; *г* произносится мягко, ближе къ *х* (=Латинскому *h*), нежели къ *к* (или Латинскому *g*); *ѣ*, чуждое языку Словянъ, произносится непривычными къ выговору его какъ *х* или *хѣ* (Хранцузъ вмѣсто Французъ, хвалышъ вм. фалышъ). Прочія буквы произносятся какъ пишутся, не изм. въ другія; на примѣръ:

Пишется или по словено-	печатается по южно-	по южно-	а не
РУССКИ:	РУССКИ:	РУССКИ	ПРОИЗ-
		ЧИТАТЬ:	НОСИТЬ:
мильїй,	мильїй,	мыльїй,	мыльїй,
пилъ (пью),	пѣвъ,	пѣвъ,	пѣвъ.
рой (рыть),	рыїй,	рыїй,	рыїй.
прїятно,	прїятно,	прїятно,	прїятно.
полъ,	пѣлъ,	пылъ,	пылъ.
рой (пчелъ)	рѣй,	рыїй,	рыїй.
пѣлъ,	пѣвъ,	пѣвъ,	пѣвъ.
онъ,	вѣнъ,	вынъ,	вѣнъ.
пилъ (пила),	пилъ,	пѣлъ,	пылъ.
пыль,	пылъ,	пѣлъ,	пылъ,
ей,	їй,	їйй,	їй.
имъ,	їмъ,	їймъ,	имъ.
ѣмъ,	ѣмъ,	їймъ,	їемъ.
ѣду,	ѣду,	їиду,	иду.
гнѣзда,	гнѣзда,	гнѣзда,	гнѣзда.
звѣзды,	звѣзды,	звѣзды,	звѣзды.
сѣдла,	сѣдла,	сѣдла,	сѣдла.
нѣтъ,	нема,	нѣма,	нѣма.
сыне,	сыне,	сынѣ,	сынѣ.
сине,	сине,	синѣ,	синѣ.
мое,	мое,	мое,	майо.
елка,	елка,	їелка,	їолка.
бѣтъ,	бѣтъ,	бѣтъ,	бѣтъ.
часы,	часы,	часы,	часы.
началò,	началò,	началò,	начѣлò.

десять,	десять,	десять,	десѣть.
ядовитѣйшій,	ядовитѣйшій,	ядовитѣйшій,	едовитай.
моя,	моя,	моя,	мая.
губа,	губа,	{ губа, хуба,	{ губа, кгуба.
гуляетъ,	гуля,	{ гуля, хуля,	{ гуля, кгуля.
наростъ, опухоль,	{ гуля, кгуля,	{ гуля, кгуля,	{ гуля, хуля,
пуговица,	{ гудзикъ, кгудзикъ,	{ гудзыкъ, кгудзыкъ,	{ гудзикъ, худзикъ,
лобъ,	лобъ,	лобъ,	лопъ.
дровъ,	дровъ,	дровъ,	дрофъ.
левъ,	левъ,	лэвъ,	{ лѣфъ, льофъ.
лѣвъ,	лѣвъ,	льивъ,	{ лѣфъ, льифъ.
лугъ, { луг,	лугъ,	{ лугъ, луh,	лукъ.
лѣгъ,	лѣгъ,	{ лѣгъ, лѣh,	лѣкъ, лѣхъ.
пудъ,	пудъ,	пудъ,	путъ.
сказка,	казка,	казка,	каска.
кожъ,	кожъ,	кожъ,	кошъ.
злого,	злого,	злого,	злова.

Впрочемъ, и это правописаніе кажется для

нѣкоторыхъ затруднительнымъ при чтеніи, а

потому при напечатаніи слѣдующихъ сочиненій,

какъ назначаемыхъ для общаго чтенія, рѣ-

шился я на нѣкоторыя перемѣны и нововведенія

ЦЕНТРАЛЬНА НАУКОВА
БІБЛІОТЕКА ХДУ
Інв. № 39495

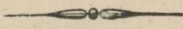
БІБЛІОТЕКА
Українського Інституту
МАРКСИЗМУ - ЛЕНІНИЗМУ
№ 4394

въ неустановившемся правописаніи словъ южно-русскаго языка: Буква *ъ*, неимѣющая у насъ голоса, непронизимая, иногда употребляемая, иногда подразумѣваемая (родъ, родной), вовсе оставлена, кромѣ того случая, ежели нужно показать несліянiе буквъ (мѣсясо). Буква *ѣ*, пронизимая весьма разнообразно въ разныхъ языкахъ и нарѣчіяхъ (какъ и, іе, ие, э), для избѣжанія сбивчивости въ произношеніи замѣнена буквою *и*. Буква *і*, употреблявшаяся въ старину для сокращенія въ письмѣ, и невыражающая особеннаго звука, оставлена, и замѣнена старинною буквою *и*. Буква *ы* (въ старину *ѣ*), получившая современнымъ, для удобства и красоты въ письмѣ, начертаніе противное своему значенію (ѣ вмѣсто *ъ* при твердомъ произношеніи), и все таки не совсѣмъ красивая, особенно при частой встрѣчѣ по южнорусскому произношенію, да и пронизимая здѣсь иначе, нежели въ великороссіи, какъ будто средняя между *у*—*э*, между *ѣ*—*и*, замѣнена знакомъ *и*. Буква *е* оставлена при своемъ старинномъ твердомъ выговорѣ; для мягкаго же принята старинная буква *є*. Буква *и*, когда она является въ срединѣ слова вмѣсто коренной, отмѣчена особымъ знакомъ (*и̇*). Издатель.

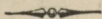
ДУМКУ И ПИСНИ

А. М.

Метлинскій, Амвросій Лукіяновичъ, Коллежскій Совѣтникъ, Адъюнктъ - Профессоръ Императорскаго Харьковскаго Университета, кромѣ сочиненій на русскомъ языкѣ (О сущности цивилизаціи и значеніи ея элементовъ, Объ истинномъ значеніи поэзіи, и мелкихъ статей), напечаталъ, въ 1839 году, «Думки и Пѣсни» съ переводами изъ разныхъ языковъ на южнорусскій, съ замѣтками о языкѣ и словаремъ; языкъ изучалъ на своей родинѣ, въ окрестностяхъ Гадяча (род. 1814 г.), въ самомъ Гадячѣ и Харьковѣ. Отзѣвы объ этомъ изданіи можно читать въ Отечественныхъ Запискахъ, Библіотекѣ для Чтенія, въ Молодикѣ и проч. Вотъ нѣсколько изъ обновленныхъ Думокъ и Пѣсень, съ образчикомъ перевода ихъ извѣстнымъ поэтомъ Челяковскимъ на Чешскій языкъ.

ДУМКИ И ПИСНИ.

БАНДУРА.

Кому спивати сю спиванку,
Як не тобі, рідокоханку?

Та чи то-ж ви, братця, коли-небудь чули
Старого, сидого козака-спиваку?
Його зпом'янімо, зробим йому дяку;
Бо якии чули, й ти його забули!

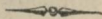
Чи-то про гетьмана, чи про гайдамаку
Дидусь заспиває, в бандуру заграє, —
Голосить бандура, стогне, оживає:
Жаль візьме дитину, жаль візьме бурлаку!

Гомонить народом, витром писня вие,
И льється сльозами, п вороном кряче,
Мов та дивчинонька жалибненько плаче...

В людей сльози льються, серце важко ние...
Та де-ж ти дивався, старенький спиваче?
Ой, заспивай нам про життя козаче!

КОЗАЧИ ПОМИНКИ.

Де недавно козак гомонив,
Його кіннь тупотив;
Він на Ляха, Татар калітав,
Смерть и спис напускав;
Там під-степоу тихо
Туман розлягається,
А місяць з-за хмари
Погляне, й ховається.
Степ-земля рідну, нерідну
Кров допиває;
Стогне меж трупом щось, стогне;
Мов розмовляє!..
То старий козаки из сином
Вику доживає;
То порубаний из посиченим
От-так розмовляє:
— Батьку, батьку, в грудях душно, в сердци пече,
В горли засихає!
— Кров край мене, синку, кров из мене тече,
Водици немає!
— Батьку, батьку, сумно в степоу, хто оплаче,
Хто нас поховає!
— Чуеш, синку? чорний вороп вьється, криче,
Поминки справляє!
— Батьку, боязно, морозом подирає,
Тяжко, тило стигне...

— Ворог теплий... труп и кров... умийся, вкрийся:

Хай не даром гине...

От-так розмовляло,

Хрипило, стогнало,

А дали замовкло,

Та кровью дзюрчало.

Де недавно козак гомонив,

Його кінь тупотив, —

Ворон крякав, спускався, літав,

И на трупи сидав...

Чуеш, як и витер

Засвищив, загомонив?

Плаче, оплакує

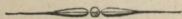
Козаків, своїх братів!

По степах, по байраках,

У писках кістки ховає;

Пісню поминальну,ю,

Пісню довгую співає...

КОЗАЦКА СМРТ.

(Изъ перевода Челяковскаго на Чешскій языкъ
думокъ и пѣсень, по первому изданію).

Кде недавно козак глучел,

Конем се затачел,

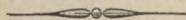
Кдиж в неедном срѣци польскем

Пяку свов омачел:

Там се по степи тиховико
Мгла шера простира,
Луна едва з хмур вишедши
Зас се в не убира.
Пуста пада кров допи
Цизи и домаци:
То-ли нарек в слух дорази,
Чи вихер бураци?
Ой, стари то козак з синем
Дни све доконава,
Прободени с посеканим
Так се розжегнава:
Отче, отче! в утробах ми жири, пече,
В грдле суши пламен!
Сину, сину! ен врела кров вукол тече,
Никде води прамен!
Отче, отче! kdo в сиров зем похова нас?
Kдо про нас заплаче?
Слишиш, сину? черни гавран чениха нас,
Мисто кнезе краче.
Отче! груза души бере, срдце стидне,
Мраз пробира кости!
Тели врагу ен прикрийсе, крви миїсе,
Легло-ж их ту дости! —
Одзвела реч, темне глучи
Стон, хропот а лкани;
А пак мртве тихо руши
Крве ен цркани.

Кде недавно плесал козак
На конику скаче,
Гавран літа над збитими,
О свов ловпеж краче.

Чему витр по околи
Здвига се а сили!
По козацях, свих-то братрих,
Товжи он а квили;
Кости их в писку скрива;
А погребни писне зпива.

СУРИТКА.

Из неба нà-свит гульк свята неділя, —
И зрадувавсь, повеселишав свит,
И вийшло сонечко мов на весілля,
Из саду Божого мов милий квіт.

Чує-сь мале край церкви плаче тихо:
Чи-то воно вже знає лихо?

Старе, мале до церкви знай пилує,
Бо дзвін гуде, тельенька, бов та бов!
Вже дяк спива, весь околоток чує;
З кадила дим у небо вже пішов.

Одним одна на улиці дитина,
Пошарпана на ий свитина.

Посипали из церкви чоловіки,
Тьма хлопців, баб, жінок, дидив, дивчат;
Посунулись старці, слипці, калики;
Зійшлись сусид з сусидом, з братом брат.
Дитину ту ніхто не закликає,
Ніхто її не привитає.

Ось сонечко вже піднялось; палає.
Пан вигнав мух, і, зачинившись, спить.
Хто лущить сим'я, в кремнях, в паці грає,
Хто так собі під хатою сидить.
Сирітка знай по-під тином блукає:
Хіба хатиноньки немає?

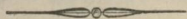
В півку на сонці дитвора грає,
В біленьких сорочках... прийшло їй воно:
Його ніхто не знає, не займає;
Само меж ними, все одним одно...
Тим сонце свитить, травка зеленеє,
Хто згарбать счастья-долю вміє.

Он, біля церкви, вп'ять, бачу, дитина...
Кругом нікого... христиться, бреде
Шляхом, куди з покойним домовина
Та піп з кадилом інколи иде.
Прийшло туди, і сіло на могилу!...
Багато їх там зеленило!

В вечерню дзвони вже людей зкликали,
По за селом гуло вже, бов та бов!

Над гробовищем ластівки літали,
 Витрець вечірний з поля йшов.
 Воно к землі мов к рідний прилягало,
 З могилою мов розмовляло.

Радесенька дитина уставала,
 Мов рідних, батька, матинку знайшла;
 На сонечко вечірне поглядала,
 Мов рідная там хатонька була;
 З очищ слизки упали як роса
 На травку... може в небеса!..

СТАРЕЦЬ.

Витрець передзимний, вохкий, холоденький
 В диброви засохшим листом шелестить.
 З торбинкою старець йде сивий, старенький;
 Лист жовтий, червоний шумить, хрупотить.
 «Колись-то (він шепче), за батька и неньки,
 Возили в сю пору, зкладали стійжки...
 Була тоди хата, садки зелененьки,
 Синце и скотинка, горд и бджілки.
 Умерли: пропала худоба, хатуна, —
 И пд-миру старцем пустили мене;
 Зхилию головку як тая билина,
 Усяк як чужого од себе жене.

Тинаюсь по селах, ночую край тину, —

Чужии и села, и хати, и тин!

Хиба може витер в лихую годину

В степу поховає: не бовкне и дзвін!..

В село причвалаю в недиленьку вранци, —

Одну мени радість ще Гóспидь зберіг:

Дом Божий — дом рідний для Божого старця!

Задзвонять до церкви, то я на поріг!..»

Витрець передзімний, вохкий, холодненький

В диброви пожовклим листом шелестив...

Дзвонили до-церкви; йшов старець швиденько;

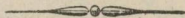
Втомився, зхилився, й навики зомлив.

ДУМУ ТА СПИВУ

Мухайла Тетренка.

Петренко, Михайло Николаевичъ, родился въ 1817 году, и, большею частію, проживалъ и узналъ языкъ и бытъ народный въ городѣ Славянскѣ и его окрестностяхъ, Изюмскаго Уѣзда; окончилъ курсъ ученія въ 1841 году въ Харьковскомъ Университетѣ, и потомъ опредѣлился на службу по гражданскому вѣдомству. Кромѣ напечатанныхъ здѣсь сочиненій написалъ еще оперу, нигдѣ не напечатанную; — первыя же стихотворенія его напечатаны въ украинскомъ литературномъ сборникѣ: Молодикъ на 1843 годъ. — Издатель.

ДУМУ ТА СПИВУ.

=

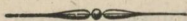
Думи мої, думи мої,
Де ви подивались,
На що мене покинули,
Чому одцурались?
Покинули, загинули
Десь-то за морями;
Не вимолю, не вишлячу
Словом, ні сльозами...

Не видаю і не знаю
Де-б-то вас шукати;
Пиду, стану на край свита,
Буду вас гукати;
Чи ви в морі з буйним витром
Збиваєте хвили;
Чи за морем співаєте
Пісні жалистливі?

Чи по скелям, по безкедам
Блукаєте з дуру,
Чи з панами вельможними
Гадаєте думу?

Потаскались, поблукали,
Пора вам до дому;
Скучно мені, сумно мені
Без вас, молодому!

Чи ви в неби над зірками
 Шукаєте доли,
 Чи де в хати заглядились
 На чорнії брови?
 Знаю, знаю, мої думи,
 Ви до їх охочи;
 Милуєте чорні брови,
 Цилуєте очі!
 Думи мої давні, любі,
 Думи мої милі!
 Прибувайте, прилітайте,
 Мої жалистливі!
 Покинула мене доля,
 Покинули люди;
 На що-ж мене покинули
 Думи мої, думи!

Н Е В О.

=

Дивлюся на небо, та й думку гадаю,
 Чому я не сокол, чому не літаю,
 Чому мені, Боже, ти крильлив не дав?
 Я землю-б покинув и в небо злітав!
 Далеко за хмари, подальше од свиту,
 Шукать собі доли, на горі привиту,

И ласки у зірок, у сонця просить,
У свити их ясним все горе втопить;
Бо доли ще з-малу здаюся не любий,
Я наймит у неї, хлопцюга прибудний;
Чужий я у доли, чужий у людей:
Хиба-ж хто кохає нерідних дітей?
Кохаюся лихом, привиту не знаю,
И гирько, и марно свій вик каратаю,
И в гори спізнав я, що тильки одна —
Далекее небо — моя сторона.
И на-свити гирько; як стане ще гирише,
Я очи на небо, мени веселише!
И в думках забуду, що я сирота,
И думка далеко, високо літа.
Коли-б мени крильця, орлячи ти крильця,
Я землю-б покинув, и на новосільця
Орлом бистрокрилим у небо польнув,
И в хмарах навик од свита втонув!

По небу блакитним очима блукаю,
За думкою думку туди посилаю;
Тону там душею, тону там очами,
Глибоко, глибоко поміж зіроньками.
Тону так глибоко, як каминь той в морі,
Ни! так гину в неби як в лютому гори:
В його темну пропасть я кинувся змалу;
Ось скільки прожив я, а дна не достану;

Ой гирько для сердця так в гори тонути,
Що лучше-б умерти од злои отрути, —
Живцем серце вирвать, и се буде легше,
И муки від сього сто раз буде менше.
За те-ж легко в неби душею топитись,
И нічю при зірках сльозами залитись;
Коли ніч та місяць твои сльози бачуть,
И вмести з тобою темниють и плачуть,
Скризь, Боже, як тихо, и в серденьку тихо,
Його не тревоже ни думка, ни лихо;
А тилько кохає небесна музика,
И лёгко колише вона його зтиха.
Душа моя в неби як ніч простяглася,
Глибоко, глибоко змнею впилася,
И пье-не-нашьється и сердцем, й очами
Туй радісти в волю, що вище над нами.
И сам я не знаю, якась-то сила,
Так легка для мене и серденьку мила,
К далекому небу и сердцем, й очами
Мене приковала мов тими цепами.
Цепа си не тяжки, не тяжка неволя;
Багацько раз лучше, чим людська доля.
Коли-б було можно вик в неї зостатись,
Не здумав ніколи-б додому вертатись.
Дивлюсь, а не маю тui в себе мочи,
Щоб вирвати з неба и душу, и очі:
Бо дуже завидне их в неби коханья,
И горя найгірше из ним розставаньня;

Бо знаю, як небо очима покину,
Душею у гори, в тумани загину, —
То зараз у мене невидома мука
Пидступить пид серце, и серце застука!

=

Схилившись на руку, дивлюся я
В вечірне країнебо далеко и глибоко,
И чую, проситься душа моя
Туди, де потонуло в хмарах око.
И тьохка серце у менé,
А в очих темно, темно, мутно...
Чого-ж в душі становиться так смутно,
Коли дивлюсь, вечірне небо, на тебе?
Покриє хмарами, мов хвилями те море,
Що ти там мовиш в вищини?
Чи перши радости, чи тяжке горе
Ти шлеш самотному мени?
Чого твоя журлива мова
Моїй душі невидома?
И мова ся, й велика рич
Для мене темна так, мов тая ніч.
Ти, може, мовиш те, що так як хмари
Покрили, країнебо, краси твої,
Так потемниють дни мої
Без радости и вiд людської карі?
И те, що мій сирітський слид
Зальється на свити сльозами,
А доля зла, и хмари бид

На бидну голову посиплються громами?
Тебе я не пойму, як и того, що буде,

А тильки важко так мени,
Неначе небо все и хмари ти
Мени схилилися на груди.

В Е С Н А.

Весна, весна, година мила,
Як гарно ти, як пишно ти
Долини, гори звеселила,
Скрізь-скрізь розкинула квити:
Усе кругом зазеленило!
Чого-ж очам моим неміло
Дивитися на Божий світ?
У мене серденько болить,
А сльози нитуться на виї!
Се от того, що бач лита мои,
Ще ранниї та молодіи
Не бачили, не чуяли весни!
О Боже, Боже милостивий!
Який собі я нещасливий...
Навряд на свити є такі.
На що-ж мени си чорні кудри,
Які так вьються в празник, в будні?
Вони без радості тяжкі!
На що-ж мени си чорні брови,

Коли не маю счастья, доли!
Як-би ще змалечку давно
Вони-б посиклись та злиняли,
Все-б легче серденьку було,
И менше-б жалю завдавали!
Так их и лихо не бере, —
Вони вид лиха пуще вьються,
Им и дарма, що сльози льються!
Так брови колесом веде
Саме-ж те лихо над очима:
Се мабути посмих його,
Що я бездольний сиротина...
Ох щось на серце налягло!
Пиду, паду я биля ниви,
И там спочину на рильи,
Та пом'яну лита свои,
Яки пройшли, не зеленили.

СЛАВ'ЯНСК.

Ось, ось Слав'янск! моя родина!
Забилось серденько в грудях,
Пригнулись до землі колина,
А очи плавають в сльозах!
Слав'янск, Слав'янск! як гарно ти
По ричци Тору, по ровнини
Розкинув пишнии садки,

Квити пахучи по долини,
И так красуешся собі!
Твої дівки цвітуть так мило,
Іх чорні брови, іх пісні
По України перве диво,
І перва слава для ричей.
Нигде нема таких очей,
Які Слав'янки мають очі:
І раньня зірка на востоці
Навряд бува ясниша їх!
Ох! хто із хлонців молодих,
Який хоч раз на вас поглянув,
Покойно нічку досипав,
По вас горюючи не в'янув,
Не плакав нишком, не вдихав.
Ви всі на диво білолици;
Як подивлюся я на вас,
Ви настоящи чарівниці;
І всякий раз, і всякий раз,
Коли Слав'янка що промове,
Так і почувється тобі
Неначе вечером в дїброви
Воркує горлиця собі;
А як вечірньою порою
В садочку пісню заведе, —
Так до-сліз нехотя и доведе,
І серце підорве журбою.

Чи бачив хто слав'янську дівчину?

Чи чув коли, як рич вона веде,

Жартуючи в веселую годину?

Або тоди, як сонечко зайде,

И темрява почне томити очи,

Чи лучилось чувать писни дивочи,

И дослухатись, як вони,

Так дуже, дуже жалібни,

Чарують Слав'янск весь, од краю и до краю,

Широко льються там по гóрах, по садках,

А потим високо у неби затихають

Чудесни, гарни писни. В яких мистах

Я не бував! од моря и до моря,

Блукаючи, пройшов я свит.

Чого не бачив я? а билше горя.....

За те-ж лучалось скільки лит

На сторони чувать писни чуужи

У горах, на-мори и нічю в тихим сні!

Бувало и вїд них серденько дуже ние;

Та все не те, що слав'янські писни! —

Писни козацькии и думки дидивскии!

Не раз чував я вас на бѣрези Днипра;

Тоди спивалц вас дивчата молодни.....

Давним-давно минулась та пора;

Но ви уризались так глибоко у сердце,

Що здумаю про вас, и вернуться як вперше

Ти радости святи, яки давно впили,

В яких кохатися зли люди не дали...

Коли-ж почути вас лучиться,
То так душа моя від смуту розболиться
И горечком нальється через край,
Що в серцї радості тоди хоть не питаї.
Кому немили пїсни на Вкраїни?
Далеко небо от землі;
А дальше ти козацкїї пїсни
Писень слав'янськїї дївчини!

Рай цїлий радості и пекло мук,
Пїсни слав'янськїї, голос з того свїта,
Невидомий од серцї и для серцї гук,
Душа дївоча без привїта!
Коли-б хто був в сил'ах
Пекельнїї муки, радисть рая
В душі своїй зараз спїзнати
На свити сим, не замїрає;
То и тоди на серцї у того
Все-б менше горя, радості лягло,
Ниж од писень слав'янськїї дївчини.
Я розболївся ввесь від мўки, від кручини,
Від радості й не знаю од чогò,
Почувши вас, пїснї святїї!
Я знаю, в пору ту вже сонечко лягло
Спочинути за гори креїдяниї,
И затихало все у поли, у садках,
И смирно нїч лягала по долини,

А ясни зірочки засяли в небесах,
Мов очі-ти слав'янської дівчини....
А тут и ви мов з неба де взялись,
Уперш заплакали, а дали затужили,
Вздохнули на горах, в дибровонці заніли,
А потім в далині музикою залились!
Так як безумна-та в ночную пору,
Роскинувши волосься по плечах,
Бижить, летить з гори на гору,
Тоска в душі, а сльози на очах;
То плаче на одній, то на другій сміється,
А потім так затуже, так заляється,
Неначе хочеться бач иї,
Щоб все тужило з нею вмісти,
Що є на неби, на землі!
Мов громом вдарений, так я стояв на мсти,
И слухав вас, и не розстався-б з вами, —
И як безумний горював....
О, ни, замучений до сліз піснями,
Я радість горем запивав.
Не уздрив я, як віч пройшла вже до півночі,
Як місяць молодий вже вибившись із мочи,
Схиливши голову, на горах засипав,
А тилки чув, як голос пісні затихав,
По-малу-малу по долині,
И з горем я тоді сказав:
Простить, пісні слав'янської дівчини!

v

Далеко од родїни

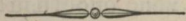
И на чужий немилий сторонї
Брожу понурим я, за краєм України,
И думаю про вас, слав'янськийї писни.

Один живу поміж чужими,
Нигде собі привита не найду;
Куди ни повернусь, куди я ни піду,
Все я один из вами жалибними,
Як той туман, що по весни
Лягає ранком по долини;
От-так від вас, слав'янськийї писни,
Туманить горе на чужини
Мене журливого по України.

Чим думаю про вас я бильше;
То тим на сердци у мене
Становиться все гірше, гірше,
И я біжу у поле від нудьги,
И там на воли, на простори,
Святи писни, свою нудьгу
Горам, долинам відаю:

А сам таким заляюся горем,
Що аж весь свит покажется мени
Нудним, сумним, слізьми облитим;
Темнише темной тюрми,
В могилу бачиться заритим!
Ох, тяжко жить на сторонї:
Для тебе тут уси чужини;
Чужі дівки, чужі писні,

И ясне сонечко темние.
Чужа, далека сторона
Мени давно вже опостила;
По всякий час привитлива душа
Зове туди, де милая родина;
Уся в садках, та пишная така,
Мов квіт в невидомій долині, —
И де писни слав'янської дівчини
Кохають серце козака!
Туди я думку шлю и сльози!
Коли-ж, коли, великий Боже,
Мене пошлеш на рідний край,
Де мав я радість, мав я рай.

Тебе не стане в сих мистах,
Для мене радости не стане;
И свит померне у вочах,
А горе камнем в серці ляже.
Коли-б ти знала, що терплю,
Яку несу на серці муку,
Як изгадаю про розлуку;
Ножем пробила-б грудь мою,
Щоб я не жив, не бачив свиту,
Такого горя не терпів,
И більше вдруге не любив.
О я безумний, без отвиту!
Я сам давно и вирно знав,
Як лихо тяжко тих карає,

Хто щиро любе та кохає:
Не поберігсь, в биду попав!
За те-ж и чашу буду пить:
Вона давно в душі готова;
Вона гирька; так що-ж робить,
Коли моя така доля!
Не так було, зовсім не так
Робити треба в мої літа;
Всі радости під ноги в прах,
И жить без ласки, без привита.
О для чого-ж я полюбив
Тебе у тих мистах родіни?
Хіба для того, щоб вонч.
Навик для мене опостили!
Усе тут каже про тебе:
Де ти жила, де ти ходила,
Де ти глядила на мене,
Де ти зо мною говорила.
О вирь мени, що си миста,
Де ми побачились з тобою,
Без тебе зробляться тюрмою,
И их залє моя сльоза.....
Як-би ти там узнала, мила,
Яка убє мене тоска;
Тоди-б до мене прилетіла
Голубкою издалека;
Но ся тоска, се тяжке горе
До тебе, знаю, не двїдє,

Не перескоче через гори,
А тилько грудь мени пробье.
Я рад, так що-ж; не маю мочи
Мою печаль, мою тоску,
Яка мене вже точе, точе,
Зарить глубоко у писку
И ий насипати могилу,
Високую, до самих хмар...
О ни, я горя не зарію:
Воно мое, воно твій дар. ✓
Так ти покинеш си миста, —
И я навики их покину,
И побіжу в чужі края,
И там без радости загину!
Як здумаю про смути си,
Я свита Божого не бачу;
За мною чи заплачеш ти,
А я давно, давно вже плачу!

Туди мои очи, туди моя думка,
Де ти живеш, Галю, сердешна голубка;
Од раннього ранку до пізньої ночі
Я плачу без тебе и виплакав очи;
А ти мого горя не чуєш, не знаєш.
О як болить серце, як тебе згадаєш!
Дарма топлю очи далеко за гори;
Я Гали не бачу. За те-ж люте горе,
Мов тая гадюка, коло серця вється:

О! як йому тяжко, о як воно бється!
Дарма топлю очі в крайнебо блакитне:
Для всіх воно ясне, ласкаве, привитне,
По ньому так пишно місяць красний ходе,
И тисяча тисяч зірок за ним бродє;
Від його-ж на мене недолею вие:
Як гляну в крайнебо, серденько занє,
Останнюю радість од серця одгоне,
Тумане очищи, душу горем томе;
Бо там за горою, де зіронька сяє,
Там, там моя мила голубка витає,
Закрилась від мене и небом, й горами,
А я тут zostався з горем та сльозами.
Туди-ж мої очі, туди моя думка,
Де ти живеш, Галю, сердешна голубка!

Як в сумерки вечірний дзвін
Під темний вечір сумно дзвоне,
Як з вітром в полі плаче він,
А у дїброви тяжко стогне,
Тоди душа моя болить,
Від смуту плачу по невирний,
А думка все туди летить,
Де вперш почув я дзвін вечірний,
Де вперше так я полюбив
Поля привольни та дїброви,
Де вперше світ и радість вздрив,
Та карі очі й чорні брови!

Проснеться все в души тоді,
Вечірній дзвін усе розбуде;
Сльоза проб'є и в'їд нудьги
Душа вси радости забуде.
О! тяжкий, дзвоне, твій привит
Тому хто милого не має;
Душа болить и меркне свит,
А сердце гирише заниває.

Ой бида мени, бида
З чорними бровами;
Ой куда мени, куда
Диватися з вами!

Часто, часто в гори я,
Долю проклинаю;
Од чого-ж бида моя?
Чорни брови маю.
Брови, брови, в радість ви
Рідним и чужому;
Тільки горечко мени
З вами, молодому.
Ох наскучила мени
Ся за брови плата —
Тільки з хати, тут гляди:
Де взялись дівчата!

И без горя горе тут
Вродиться з тоскою,

Як дивчатовька почнуть

Жартувать с тобою.

Ох дивчатовька, мене

Ваша ласка муче;

Молодого зажене

У лиса дримучи.

Не люблю я вас за те,

Що в вас тильки й мови:

Що у мене, козака,

Дуже чорни брови.

Знайте-ж, милі, не для вас

Чорни я кохаю;

Не для вас я жаден час

Кудри завиваю.

Єсть у мене козака,

Не по вас голубка, —

Пишна, гарная така:

То казацька думка.

Побижу я од дивчат

Далеко за гори,

Заховаю я від них

Мои чорни брови.

Там на горах в вишні

З витром заочую;

Чорни кудроньки мои

Зіркам подарую.

В небо ясне я влюблюсь,

Мов в тую дивчину;

Горем з витром подилюсь
В буйную годину;
Серденько мое віддам
Лютому я звірю,
И до гроба я дивкам
Щире не повірю.

Тільки все таки беда
З чорними бровами;
Ой куда-ж мени, куда,
Диватися з вами!

Минулася мой ходи
Через огороди,
Минулася мой лази
Через перелази.
Лихо мени, горе мени,
Молодий дивчини;
Чорни брови козацькии
Завдали кручини.
Другим счастя и коханья
А я тільки плачу,
Сльозам, горю, тоскованью
И кінця не бачу.
Мене милий чорнобривий
На-лихо не любе;
Суше мене, псуе мене,
Дарма сердце губе.
Я до його, він од мене,

Не слухає мови;
Та цур тобі, бижи собі,
Остав тильки брови!
Любить стала, плакати стала;
Коли-ж перестану?
Чи вже мабуть тоди, тоди,
Як зовсім зав'яну.
Лита мови молодни
Бижать, летять марно;
Подождите, не втікайте,
Може буде гарно:
Може брови козацьки
Колись мови будуть;
Тоди очі, карі очі
Плакати позабудуть.
Світ и море кінєць має,
А де-ж кінєць горю?
Чи під винцем, чи в могили,
Чи в буйному морю!
Гирько мени, світ темний,
Горе кличе в море;
Побижу я, кинусь в буйне,
Доле моя, доле!
Ропи гирька в буйним морі,
А сльози ще гирши;
Лепше в морі загинути,
Чим плакати більше!

Чого ти, козаче, чого ти, бурлаче,
Як витер осинний в диброви заплаче,
Головоньку схилиш, слізьми обійнешся,
Від думки, від горя у поле плетешся?
Хибá-ж ти, козаче, из витром здружився,
Що витер заплакав, а ти її зажурився;
Хиба тобі ні-з-ким ділитися горем,
Як тільки що з витром, як тільки що з полем?
Чого твої очі, такі ясні очі,
Як зірки вкраїнські о самий півночі,
Наляються слезами, як глянуть за гори,
Де сонечко ясне сїдає у морі.
Ой мабуть мила твоя там витає,
Де сонечко ясне за гори сїдає;
Ой що-ж за недобра далека мила:
Без жалю навик козака згубила!
Як наші дівчата ранком коло хати
Начнуть потихеньку писень затинати;
Чому ти, козаче, писень не спиваєш,
А все тільки нишком слізки утираєш?
Того я горюю, того плачу, люде,
Що плачучи, кажуть, сердцю легше буде!
Бо всі пару мають, у всіх є дівчина;
Тільки я не маю, один як билина! —

✓ **ИВАН КУЧЕРЯВІЙ.**

=

1.

У недиленьку раненько,

Рано до-схід сонця,

Ой журилася Грициха

Сивши у віконьця,

И смутними оченьками

За Самарь глядила,

У те поле безконечне,

Де Саур могила.

З того краю далекого

Сина сподивалась,

Не раз, не два його ждучи

Слізьми умивалась.

Давно пишов з козаками

У степ на Татарив;

И немає об них висти,

Мов у воду впали.

Полетили на врагових

Сизими орлами,

Не дай Боже на чужини

Лягти головами.

2.

Не сон схилив головоньку

На білих руки;

Ой упала, схилилася,
Од тяжкої муки.
Ой згадавши вона сина,
Мужика згадала;
Сердце кровью облилося,
Вона плакати стала.
Не год-же він у неволи
У Польській Вкраїні;
Ще попався вражим Ляхам
При лихий години,
У ту пору, в ту годину,
Як Буш руйнували;
Відтиль взяли сердешного
З грізними синами.
Ллються сльози з очей смутних,
Як дощик той з хмари;
Длились довго, виливались,
Потім перестали!

3.

Не вий, витре, не вий, буйний,
На самарські лози;
Лучше повий на Грициху,
Та звий з очей сльози,—
Та звий в Самарь, нехай пливуть
В море за водою,
Щоб сліз дарма не тратила
Вона за дочкою.

Отпустила її з братом
В далеку дорогу,
Аж на Дінець в Святи-Гори,
Помолиться Богу:
И жде її, не дождеться,
А матери мука;
Чи хто стукне, чи хто гякне,
Так серце її застука.
«О, крий Боже, голубоньку
В дорози від лиха»...
Та її здихнула тяжко, важко
По дочці Грициха;
Бо скучно їй, одна дома,
Ні-з-ким розмовляти,
И нікому старесенькій
Порадоньки дати.

4.

Не все гудуть буйни витри,
Не все стогне море;
От-так в серці після лиха
Не вик живе горе.
Настає свята година,
Та свята минута:
В тую пору не наляже
На серденько смута,
И на душі тихо стане
Як там під зірками;

Тоди, тоди невидоме
 Щось робиться з нами!
 Душа, очи, наше серце,
 Так и льнуть до неба;
 Тоди чоловік спізнає,
 Що молитися треба!..
 Довго, довго, у віконця
 Грициха сиділа;
 Потім встала, до образів
 Свечки посвятила,
 Пред іконами святими
 Вона ниць упала;
 За мужика и за дітей
 Молитися стала:
 Єи печаль и молитва
 Богом принялася;
 Бо там, в степу, за Самарью,
 Курà піднялася!...

≡ ≡ Д У Г.

=

1.

Ходє хвиля по Осколу,
 Аж на берег скаче;
 Ходє голуб по берегу,
 По голубци плаче.

Хвиля вдариться об берег,
Берег зеление;
Як загуде сизий голуб,
Так аж серце ние.
Гудив, гудив сизий голуб,
Та й став воду пити;
Хотів бідний своє горе
Водою залити.
Де ти, моя голубонько,
Де ти, сизокрила;
На що мене покинула,
За що розлюбила?
Чи любила, не любила,
А завдала жалю!
Прийди, серце, подивися,
Як я погибаю!
Болить в мене головонька,
Болить серце дуже;
Ох, прийдеться загинути,
А тобі байдуже.
Гирько мени жить без тебе,
Божий свит темние,
Очи плачуть, серце рветься,
И вид муки тлие.
Полиняло мое личко,
Як квіт у морози;
Прилинь, поглянь, мое серце,
Хоч на мои сльози!

Хвиле, хвиле, буйна хвиле,
Ударь мене в груди:
Мени гирько жить на свити,
Чи не легше буде!
Покотилась буйна хвиля
На жовтий писочок;
Де ти, милий, чорнобривий,
Сизій голубочок!

2.

Прийди, прижмись, моя мила,
Та до мого сердца;
Болить воно від кохання,
Так чи не минеться.
Прийди, зхили головоньку
На билли груди;
Тоди визнаеш, моя мила,
Як там сердце любе.
Цилуй, цилуй мене в сердце
Своими устами;
Так почувеш, як те горе
Стука молотками.
Ой Боже мій, о Боже мій!
Де те сердце дити?
Ох прийдеться з таким сердцем
На той свит забигти.

3.

Цитьте, витри! цитьте, буйни!
В лузи не гудите!
Мое горе лягло спати,
Так не розбудите.
Ох, заснуло воно в сердци,
Як в нори гадюка;
Наче легше мені стало,
Наче менша му́ка.
Цитьте, вітри, цитьте, буйни!
Горя не будите!
Дайте мені молодому
Хоч на-час спочити!
Бо те горе незкінчанне,
Боже, надоило;
Чую серденько від його
В крові закипило.
Що-ж те горе колихало,
Від чого заснуло?
Мабуть мила чорнобрива
К сердцю пригорнула?
Сеи ласки я не знаю,
В сьому не кохаюсь;
Коли тяжко мені стане,
К дубу пригортаюсь!
Мое горе, мое люте
Вздохи колихали;

Сльози, писни жалистливи

Його присипляли.

Уморили мое горе

Не жарти дивочи;

Ох, вибили його з сили

Безсоннии ночи.

Цитьте-ж, витри, не гудите,

Нехай йому спиться!

Мука мени, як проснеться;

Душа розболиться!

Ой загули буйни витри,

Похилились лози:

Чую, горе мое встало;

Ой де-ж мои сльози?

4.

Чом не заплакати-б мени?

Од сліз-би стало може легше!

Не так душа пеклась в огни,

Не так-би тлило бидне сердце!

Извисно, де огонь горить,

То там и роси опадають;

В кого-ж душа вконець болять,

В того и сльози висихають.

О Боже мій, о Боже мій!

Чи я діждусь кінця недугу?

Ох видно прийдеться мени

Нести на небо мою тугу,

И там пред Богом розказать
Мою любов, земний скорби,
И язви сердца показать,
А в язвах кров и чисти слюзи.
И вірю я, що там мене
Нихто безумним не назве,
Нихто, ніхто не посміється
З моїх скорбей, печалей сердца.
И так любов мою земну
Я за могилу понесу,
Не як той грих, як правду твою,
Угодну Богу и святую. . . .
Но я боюся отсе сказати:
Коли-ж и там з любов'ю муки
Не знають як и тут розлуки,
То страшно жити и умирати!..

